

OBIEKTYWNE ORAZ SUBIEKTYWNE PRZYPISANIE ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ

redakcja naukowa Jacek Giezek, Piotr Kardas

MONOGRAFIE

Wolters Kluwer

OBIEKTYWNE ORAZ SUBIEKTYWNE PRZYPISANIE ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ

redakcja naukowa Jacek Giezek, Piotr Kardas

MONOGRAFIE

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

Publikacja dofinansowana przez Naczelną Radę Adwokacką

Stan prawny na 1 marca 2016 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Robert Zawłocki

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Marta Stryjek

Łamanie

JustLuk Łukasz Drzewiecki, Justyna Szumieł, Krystyna Szych

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście známym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN 978-83-8092-350-8

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 9

Jacek Giezek, Piotr Kardas

O kryteriach obiektywnego oraz subiektywnego przypisania z punktu widzenia podstaw odpowiedzialności karnej – uwagi wprowadzające / 11

Część I

Stan nauki o podstawach obiektywnego oraz subiektywnego przypisania z perspektywy niemieckiej i polskiej dogmatyki prawa karnego

Jarosław Majewski

Koncepcje obiektywnej przypisywalności skutku – żywotność i znaczenie we współczesnej polskiej nauce prawa karnego oraz wpływ na praktykę wymiaru sprawiedliwości w Polsce / 41

Frank Zieschang

Der gegenwärtige Stand der deutschen Strafrechtswissenschaft zur Lehre von der objektiven Zurechnung / 51

Gunnar Duttge

Subjektive Zurechnung: Funktion und Kriterien / 70

Jacek Giezek

Strona podmiotowa czynu zabronionego a model i kryteria subiektywnego przypisania / 90

Część II

Aktualny stan nauki o obiektywnym przypisaniu a możliwość i potrzeba ustawowej regulacji jej kryteriów

Karl Heinz Gössel

Empfiehl es sich, die Lehren der objektiven Zurechnung zu kodifizieren oder sollte die Möglichkeit erhalten bleiben, andere Lehren zu diesem Problembereich zu entwickeln und anzuwenden? / 117

Friedrich-Christian Schroeder

Der gegenwärtige Stand der Lehre über die objektive Zurechnung und die Möglichkeit oder Notwendigkeit der gesetzlichen Regelung ihrer Kriterien / 140

Tomasz Kaczmarek

Kryteria obiektywnego przypisania skutku jako problem kodyfikacyjny (głos przeciwko ich ustawowej regulacji) / 147

Część III

Negatywne przesłanki obiektywnego przypisania

Piotr Kardas

W poszukiwaniu tzw. negatywnych przesłanek obiektywnego przypisania / 165

Ryszard Dębski

O tzw. negatywnych przesłankach obiektywnego przypisania / 213

Marek Bielski

O potrzebie teoretycznej, dogmatycznej i kryminalnopolitycznej refleksji nad negatywnymi przesłankami obiektywnego przypisania skutku przestępnego / 241

Dagmara Gruszecka

Kilka uwag o strukturze i użyteczności współczesnego modelu obiektywnego przypisania z perspektywy rekonstrukcji jego kryteriów negatywnych / 285

Mikołaj Małecki

Zbiegi i kolizje przypisania skutku / 317

Szymon Tarapata

Negatywne przesłanki przypisania sprawstwa przestępstwa skutkowego w kontekście subiektywnych elementów odpowiedzialności karnej – zagadnienia wybrane / 348

Część IV

Nieumyślność jako brak zamiaru popełnienia czynu zabronionego a pozytywnie ujęte przesłanki subiektywnego przypisania

Jerzy Lachowski

Nieumyślność a brak zamiaru w prawie karnym – uwagi *de lege ferenda* / 399

Łukasz Pohl

Przyczynek do rozważań o strukturze nieumyślności i sposobie jej opisanie w kodeksie karnym / 418

Magdalena Budyn-Kulik

Nieumyślność jako brak zamiaru popełnienia czynu zabronionego a pozytywnie ujęte przesłanki subiektywnego przypisania z perspektywy prawnokarnej i psychologicznej / 432

Wojciech Górowski

Nieumyślność jako brak zamiaru popełnienia czynu zabronionego a pozytywnie ujęte przesłanki subiektywnego przypisania – głos w dyskusji / 452

Bibliografia / 467

Wykaz skrótów

Akty prawne

k.k.	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
k.k. z 1969 r.	ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94 z późn. zm.)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
k.p.k.	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
StGB	Strafgesetzbuch – niemiecki kodeks karny

Czasopisma i publikatory

AUW	Acta Universitatis Wratislaviensis
CzPKiNP	Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
GA	Goldammers Archiv für Strafrecht
GSP – Prz. Orz.	Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
JZ	JuristenZeitung
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
KPPubl.	Kwartalnik Prawa Publicznego
KSP	Krakowskie Studia Prawnicze
KZS	Krakowskie Zeszyty Sądowe
M. Praw.	Monitor Prawniczy
NP	Nowe Prawo

OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Karna i Wojskowa
OSNwSK	Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy. Seria A
PiM	Prawo i Medycyna
PiP	Państwo i Prawo
PPiA	Przegląd Prawa i Administracji
PPK	Przegląd Prawa Karnego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
PS	Przegląd Sądowy
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SP	Studia Prawnicze
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZStW	Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft

Inne

SA	sąd apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny

Jacek Giezek, Piotr Kardas

O kryteriach obiektywnego oraz subiektywnego przypisania z punktu widzenia podstaw odpowiedzialności karnej – uwagi wprowadzające

Przekazując do rąk Czytelnika zbiór opracowań poświęconych problematyce obiektywnego i subiektywnego przypisania odpowiedzialności karnej, będących pokłosiem międzynarodowej konferencji zorganizowanej w maju 2014 r. we Wrocławiu przez Katedrę Prawa Karnego Materialnego Uniwersytetu Wrocławskiego wspólnie z Komisją Legislacyjną Naczelnej Rady Adwokackiej, chcielibyśmy – zanim oddamy głos ich autorom – przedstawić garść wprowadzających refleksji, które z co najmniej dwóch powodów zdają się mieć istotne znaczenie. Otóż – po pierwsze – wybierając jako temat konferencyjnej debaty rozległy „pakiet” zagadnień związanych z prawnokarnym przypisywaniem, zdawaliśmy sobie sprawę, że nie będziemy poruszać się wyłącznie w kręgu problemów, które jeszcze do niedawna zdawały się być zastrzeżone dla rozważań o wyraźnie teoretyczno-dogmatycznej konotacji, lecz że wychodzimy naprzeciw rosnącym w tym zakresie potrzebom praktyki wymiaru sprawiedliwości, odnosząc się jednocześnie – co szczególnie istotne – do sformułowanych przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego propozycji legislacyjnych, które przynajmniej w jakiejś części kwestię przypisania miałyby na płaszczyźnie ustawowej regulować¹. Po drugie – nie mogliśmy także utracić z pola widzenia, że mimo zdumiewającej kariery, jaką – zresztą nie tylko w polskiej nauce prawa karnego – zrobiło używane w bardzo różnych kontekstach znaczeniowych pojęcie „przypisania” odpo-

¹ Zob. np. opracowany przez działającą przy Ministrze Sprawiedliwości Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw w wersji z dnia 5 listopada 2013 r., dostępny pod adresem <https://bip.ms.gov.pl>.

wiedzialności karnej, mamy do czynienia ze swoistym bałaganem terminologicznym, który prawidłowe zdefiniowanie roli oraz funkcji procedury powszechnie nazywanej „przypisaniem” może dość istotnie utrudniać.

Pierwsza ze wskazanych kwestii, nawet jeśli zmierzająca w kierunku przyjęcia określonych rozwiązań ustawowych aktywność Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego została w zasadzie zawieszona, zdaje się być ciągle aktualna z tego przede wszystkim względu, że musi rodzić wątpliwość dającą się wyrazić w pytaniu, czy jakkolwiek zmiana normatywna, zwłaszcza zaś taka, którą mielibyśmy postrzegać jako przejaw reformy modelu odpowiedzialności karnej, może zostać przeprowadzona bez wystarczająco pogłębionej, teoretycznej oraz dogmatycznej analizy, będącej chociażby próbą jej naukowego uzasadnienia. Potrzebę regulacji kryteriów przypisywalności, w okresie prac nad projektem zmian przepisów kodeksu karnego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego mocno eksponowaną, chociaż w wypowiedziach sporej części środowiska naukowego mniej lub bardziej zdecydowanie kontestowaną, odczytujemy w tym miejscu w kontekście trzech zasadniczych z perspektywy przyjmowanego modelu odpowiedzialności karnej problemów, zresztą chyba nie zawsze prawidłowo identyfikowanych, a dotyczących relacji między ontycznymi a normatywnymi podstawami odpowiedzialności, źródłem (rodowodem) – ustawowym względnie pozaustawowym – tychże podstaw, jak również ich odpowiednią klasyfikacją, a w rezultacie także usytuowaniem w dogmatycznej strukturze przestępstwa. Mając przeto świadomość skali trudności, z jakimi wiązać się musi próba skodyfikowania kryteriów, według których miałyby następować prawnokarne przypisanie, moglibyśmy również postawić pytanie, czy obecne instrumentarium, jakim na płaszczyźnie obowiązujących rozwiązań ustawowych już od dość dawna dysponujemy, pozwala na realizację racjonalnej, a przy tym odpowiadającej jakiemuś ogólnemu poczuciu sprawiedliwości, polityki karnej, czy może – także po to, aby praktykę w tym zakresie ujednolicić – potrzebna jest pilna ingerencja ustawodawcy. Pytanie to można by sformułować również następująco: czy – aby uznać, że człowiek naruszający lub narażający na niebezpieczeństwo jakiegokolwiek dobro prawne, winien zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej – musimy sięgać do jakichś nowych regulacji ustawowych, dekretujących kryteria, które dotychczas były akceptowane – chociaż nie bez zastrzeżeń – jedynie przez część doktryny i judykatury. Innymi słowy, czy aktualny stan rozwa-

zań nad podstawami i kryteriami odpowiedzialności w zakresie przypisania uzasadnia twierdzenie, że bez stosownej ingerencji ustawodawcy nie sposób racjonalnie rozstrzygać kwestii odpowiedzialności karnej²?

Przyznać trzeba, że propozycje Komisji Kodyfikacyjnej dotyczące ustawowej regulacji podstaw obiektywnego przypisania okazały się w tym znaczeniu inspirujące, że stały się wyznacznikiem jednej z głównych osi prowadzonego dyskursu, dzielącej jego uczestników na zwolenników proponowanych zmian oraz będących w dość skądinąd wyraźnej przewadze przeciwników tego rodzaju regulacji. Rzecz znamienita, że przeciwnicy wzmocnieni zostali – w sposób zresztą nie zawsze oczekiwany – przez biorących udział w dyskusji przedstawicieli niemieckiej nauki prawa karnego, będącej wszak „matecznikiem” nauki o obiektywnym przypisaniu³. Otwarta na krytykę powściągliwość, połączona z dobrze uzasadnioną ekspozycją słabych punktów tej nauki, nie mogła pozostać bez wpływu na poglądy kształtujące się także wśród prawników polskich.

Przechodząc do kwestii *prima facie* terminologicznych, warto na wstępie odnotować, że zarówno współczesna doktryna, jak i judykatura pojęciem przypisania posługuje się coraz częściej głównie dlatego, by dać wyraz skądinąd trafnemu chyba przekonaniu, że wykreowanie odpowiedzialności karnej jest efektem wielu ocen dokonywanych na różnych piętach dogmatycznej struktury przestępstwa. Przypisać jakiś składający się na tę strukturę element, to – innymi słowy – ocenić, że spełnione zostały normatywne kryteria, dzięki którym możemy przyjąć, że został on zrealizowany. Przy tak szerokim ujęciu wystąpienie żadnego z tych elementów nie jest po prostu stwierdzane lub ustalane (w wyniku dokonanej rekonstrukcji rzeczywistości), lecz właśnie przypisywane (zarachowywane). Można wszak mówić o przypisywaniu czynu, którego podstawę tworzy rzeczywiste zachowanie, chociaż o tym, jaki jego fragment stanowi jeden (ten sam) czyn, decydują już kryteria normatywne. Podobnie ma się rzecz ze stanowiącym ustawowy

² Takie stanowisko prezentowała konsekwentnie Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego zwłaszcza w sferze potrzeby wprowadzenia do ustawy regulacji określających tzw. kryteria obiektywnego przypisania skutku.

³ Zob. umieszczone w tym zbiorze opracowania F. Zieschanga, G. Duttge, K.H. Gössela oraz F.Ch. Schroedera, krytycznie odnoszące się nie tylko do samej nauki o obiektywnym przypisaniu, lecz także do prób dekretowania jej kryteriów w kodeksie karnym.

Monografia jest pierwszą od czasu wejścia w życie obowiązującego kodeksu karnego publikacją poświęconą zagadnieniu obiektywnego oraz subiektywnego przypisania odpowiedzialności karnej. Znaczenie tej problematyki jest coraz częściej dostrzegane nie tylko w doktrynie, lecz także w judykaturze, czego najlepszym potwierdzeniem jest podjęta przed kilkoma laty próba jej uregulowania w kodeksie karnym, przedstawiona w projekcie przygotowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego.

Szczególną uwagę warto zwrócić na prezentowany model przypisania odpowiedzialności, który powinien być stosowany w praktyce wymiaru sprawiedliwości, oraz na teksty dotyczące tzw. negatywnych przesłanek obiektywnego przypisania skutku.

Wśród autorów poszczególnych opracowań znajdują się uznani przedstawiciele nauki prawa karnego, jak również uczeni młodego pokolenia, których dorobek naukowy jest już powszechnie znany.

Książka jest skierowana do sędziów, prokuratorów i adwokatów będących obrońcami w sprawach karnych oraz do teoretyków zajmujących się prawem karnym.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8092-350-8

CENA 129 ZŁ (W TYM 5% VAT)